

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura, 7, 2022. ISSN 2696-3949
<https://doi.org/10.1344/ABLL.2022.7.013>

Articles

ESTUDIS I RECERCA SOBRE EDICIÓ I HÀBITS LECTORS A CATALUNYA (2020-2021)

STUDIES AND RESEARCH ON PUBLISHING AND READING HABITS IN CATALONIA (2020-2021)

ESTUDIOS E INVESTIGACIÓN SOBRE EDICIÓN Y HÁBITOS LECTORES EN CATALUÑA (2020-2021)

Anna Villarroya
annavillarroya@ub.edu
Universitat de Barcelona, España

Rebut: 06/04/2023; Acceptat: 25/04/2023; Publicat: 30/04/2023

Com citar: Villarroya, Anna. «Estudis i recerca sobre edició i hàbits lectors a Catalunya (2020-2021)». *Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 7 (2022), e013. DOI: <<https://doi.org/10.1344/ABLL.2022.7.013>>.

No es permet un ús comercial de l'obra original
ni la generació d'obres derivades.

Resum

La pandèmia de la covid-19 no ha aturat la producció científica en l'àmbit de l'edició i els hàbits lectors a Catalunya, que ha seguit l'evolució positiva dels anys anteriors. Les estadístiques que regularment elaboren o encarreguen les administracions públiques i agents rellevants del sector han intentat en aquests dos anys copsar els efectes de la pandèmia tant en els hàbits lectors de la població catalana com en l'economia del sector. És especialment destacable la ràpida adaptació a l'entorn virtual que moltes de les activitats de difusió van fer al llarg de l'any 2020, fet que va derivar l'any 2021 en l'adopció de models híbrids. Com en edicions anteriors d'aquest anuari, cal fer esment de la importància que tenen aquests estudis en la presa de decisions informades per part dels agents tant públics com privats.

Paraules clau: Edició; Hàbits lectors; Estadístiques culturals; Mercat del llibre; Indústria editorial

Abstract

The Covid-19 pandemic has not stopped research in the field of publishing and reading habits in Catalonia, which has continued the positive evolution of previous years. In the last two years, the statistics that are regularly prepared or commissioned by government bodies and agents in the sector have tried to reflect the effects of the pandemic on the reading habits of the Catalan population and also on the economic health of the sector. The rapid adaptation to the virtual environment of many of the activities carried out throughout 2020 is especially notable; in 2021, this process led to the adoption of new hybrid models. As in previous editions of this Yearbook, these studies have had an important impact by helping both public and private actors to make informed decisions.

Keywords: Publishing; Reading habits; Cultural statistics; Book trade; Publishing industry

Resumen

La pandemia de la covid-19 no ha detenido la producción científica en el ámbito de la edición y los hábitos lectores en Cataluña, que ha seguido la evolución positiva de años anteriores. Las estadísticas que regularmente elaboran o encargan las administraciones públicas y agentes relevantes del sector han intentado en estos dos años captar los efectos de la pandemia tanto en los hábitos lectores de la población catalana como en la economía del sector. Es especialmente destacable la rápida adaptación al entorno virtual que muchas de las actividades de difusión realizaron a lo largo del año 2020, hecho que derivó en el año 2021 en la adopción de modelos híbridos. Como en anteriores ediciones de este anuario, cabe mencionar la importancia que tienen estos estudios en la toma de decisiones informadas por parte de los agentes tanto públicos como privados.

Palabras clave: Edición; Hábitos lectores; Estadísticas culturales; Mercado del libro; Industria editorial

1 Presentació

Malgrat la pandèmia global, les activitats de recerca i difusió del coneixement al llarg dels anys 2020 i 2021 han continuat l'evolució positiva dels anys anteriors. Les activitats de recerca en l'àmbit de l'edició s'han centrat a copsar els efectes de la covid-19 en les principals magnituds econòmiques del sector. Les dades disponibles, tot i ser parcials, indiquen una evolució negativa de la facturació procedent especialment del mercat exterior. Les dades sobre hàbits i pràctiques de lectura de la població catalana han experimentat, però, un creixement en aquests dos anys. Això ha donat lloc a recerques diverses, amb algunes de centrades en l'ús del suport digital per part de la població més jove. Com en edicions anteriors d'aquest anuari, fruit del treball de grups i centres de recerca consolidats al nostre territori hi ha una producció força destacable al voltant del llibre infantil i juvenil, així com pel que fa a l'intercanvi internacional de llibres i altres impresos.

El capítol que ara es presenta s'estructura en cinc grans blocs. Després d'aquesta introducció, en el primer es fa esment dels estudis entorn de l'activitat editorial a Catalunya i els hàbits lectors de la població catalana. En aquest mateix apartat es fa referència als grups i programes de recerca, així com als projectes i les tesis doctorals defensades els anys 2020 i 2021 a Catalunya sobre alguna de les temàtiques considerades. El segon bloc està enfocat en les activitats de difusió i divulgació d'aquesta recerca: en concret, s'hi recullen els principals congressos, seminaris i reunions científiques, i també els premis i exposicions que s'han produït al voltant de l'activitat editorial i el foment de la lectura a Catalunya. En el tercer bloc es detallen les publicacions més rellevants en els àmbits de l'edició i els hàbits lectors. En el quart bloc es presenten breument les tendències més remarcables del sector en els dos anys considerats i, finalment, s'inclou una bibliografia seleccionada de tot tipus de documents sobre l'activitat d'edició i els hàbits lectors.

2 Estudis i recerca

Tot i que els anys 2020 i 2021 han estat anys de pandèmia, la producció d'informes i estudis així com les activitats dels grups i centres de recerca no han deixat de créixer, en part, motivades per l'interès a conèixer quin ha estat l'impacte de la covid-19 en el sector.

2.1 Informes i estudis

Una part important dels informes i estudis són promoguts per administracions públiques, pel sector editorial o per l'àmbit acadèmic i tenen una periodicitat anual. Això facilita fer-ne un seguiment al llarg del temps i veure quina ha estat l'evolució de l'edició i els hàbits lectors a Catalunya.

Entre els informes i estudis que s'han publicat al llarg dels anys 2020 i 2021 al voltant de l'edició cal destacar els següents:

- Xavier Cubeles (2021), «El llibre», dins *Informe de la comunicació a Catalunya 2019-2020*, 169-183.

El contingut d'aquest capítol s'estructura en els apartats següents: l'evolució del sector, els hàbits i les pràctiques socials relacionats amb el llibre, l'edició de llibres, els canals de comercialització i difusió, el comerç internacional de llibres i les polítiques públiques. Com en edicions anteriors de l'informe, també s'hi dona informació sobre el conjunt del mercat espanyol com a referència comparativa i, sobretot, sobre els casos en què no hi ha dades específiques disponibles per a l'àmbit de Catalunya. Tot i que el capítol aprofundeix en els anys 2018 i 2019, per a cadascun d'aquests aspectes, en la mesura que les dades disponibles ho permeten, es consideren els efectes i les conseqüències de la pandèmia de la covid#19. En aquest context, les dades disponibles (encara limitades) mostren com el confinament va fer augmentar la pràctica de la lectura entre la població espanyola fins a màxims històrics, però també fan visibles els efectes negatius sobre l'economia del sector, que van requerir la intervenció de les administracions públiques per fer front a les dificultats d'aquest període i plantejar plans de recuperació de cara al futur.

- Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura (2020 i 2021). *Estadístiques culturals de Catalunya 2020 i 2021*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.

Igual que en edicions anteriors, aquesta publicació recull una selecció de les dades estadístiques més rellevants sobre el sector de la cultura i la creació a Catalunya, en general, i sobre el sector del llibre, en particular. En concret, l'estadística proporciona dades sobre la dimensió econòmica del sector a partir d'indicadors com ara el finançament, el comerç exterior, l'ocupació, el PIB, el VAB, la despesa de les llars en cultura i les pràctiques culturals, entre d'altres.

- Federació de Gremios de Editores de España (2020 i 2021). *Comercio interior del libro en España 2020 i 2021*. Madrid: Federación de Gremios de Editores de España.

En aquesta publicació anual s'analitza la situació de les empreses editorials privades i agremiades a Espanya. L'estudi inclou dades desagregades per comunitats autònomes: és per això que és possible analitzar Catalunya respecte de la resta de l'Estat espanyol. Entre les variables que s'hi inclouen ressalten la xifra global de facturació per vendes de llibres en el comerç interior, així com les referides a l'oferta i la comercialització de llibres, l'ocupació en el sector, la distribució geogràfica de la producció i la distribució de llibres, la llengua d'edició, l'edició en format de butxaca i en nous suports, el preu dels llibres, els canals de comercialització, i la quantitat global pagada per drets d'autor. Des de fa uns anys, l'informe inclou un capítol sobre l'edició en format digital, atesa la importància actual. Globalment, tracta de reflectir la situació actual del mercat editorial i l'evolució i les tendències dels indicadors principals del sector.

- D'EP Institut (2021). *Impacte econòmic de la COVID-19 en els sectors culturals. Informe de resultats de l'any 2020*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Consell Nacional de la Cultura i les Arts.

Aquest informe presenta una primera aproximació per estimar l'impacte econòmic de la covid-19 en els sectors culturals. En concret, es calculen unes pèrdues del 23 % en el comerç al detall de llibres i del 12 % pel que fa a la contribució de les activitats d'edició al PIB.

Amb relació als hàbits lectors a Catalunya, cal remarcar les publicacions que es recullen a continuació:

- Conecta (2020 i 2021). *Informe de resultats. Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2019 i 2020*.

Amb caràcter anual, aquest informe recull dades sobre l'índex lector, els hàbits de lectura en el temps lliure, la lectura digital, actituds envers la lectura, hàbits de compra de llibres, i les biblioteques a Catalunya. També inclou un mòdul sobre la lectura en els menors (entre deu i tretze anys). El darrer informe, que recull els resultats corresponents a l'any 2020, mostra com el percentatge total de lectors de llibres es manté a l'alça, i se situa en un 72 % de la població de catorze anys o més resident a Catalunya, amb un 34 % dels lectors de llibres que prefereixen llegir-los en català.

- Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura (2020 i 2021). *Estadístiques culturals de Catalunya 2020 i 2021*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.

Tal com en edicions prèvies, aquesta publicació anual inclou dades de l'enquesta de participació cultural, que té com a objectiu conèixer les pràctiques culturals i d'oci de la població catalana major de catorze anys, i les relaciona amb l'entorn socioeconòmic de la persona entrevistada, l'edat o la llengua d'ús, entre altres variables. Entre les pràctiques culturals analitzades s'inclou la lectura de llibres.

El darrer informe [d'*Estadístiques culturals de Catalunya*], que recull els resultats corresponents a l'any 2020, mostra com el percentatge total de lectors de llibres es manté a l'alça, i se situa en un 72 % de la població de catorze anys o més resident a Catalunya

El darrer informe [d'*Estadístiques culturals de Catalunya*], que recull els resultats corresponents a l'any 2020, mostra com el percentatge total de lectors de llibres es manté a l'alça, i se situa en un 72 % de la població de catorze anys o més resident a Catalunya.

2.2 Projectes i grups

Des que es va crear, l'any 2017, el Centre de Recerca en Informació, Comunicació i Cultura (CRICC) de la Universitat de Barcelona (UB), adscrit a la Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals de la Universitat de Barcelona, ha anat desenvolupant activitats molt diverses en l'àmbit dels hàbits lectors, el sector del llibre i les biblioteques, i «Biblioteques: usuaris, serveis i recursos» n'és una de les vuit línies estratègiques.

També dins de la UB, entre els grups de recerca reconeguts recentment per la Generalitat de Catalunya (SGR-Cat 2021) destaca Cultura, Biblioteques i Continguts Digitals (CBCD), liderat per Cristóbal Urbano Salido. Entre les línies de recerca té els nous models de gestió participativa i lideratge a les biblioteques, la capacitació i inserció laboral dels seus professionals, i l'anàlisi de les necessitats dels usuaris.

Dins de l'àmbit universitari cal realçar, així mateix, el grup GRETEL (Grup de Recerca de Literatura Infantil i Juvenil i Educació Literària) de la Universitat Autònoma de Barcelona: sota la direcció d'Ana María Margallo ha iniciat una nova etapa, que té com a objectiu principal la recerca sobre l'ús dels llibres infantils i juvenils per als aprenentatges literaris a l'escola obligatòria.

En l'àmbit dels projectes de recerca cal subratllar «Formando a los lectores del s. xxi: literatura digital y nuevos dispositivos didácticos para ampliar la respuesta lectora en contexto escolar», finançat en el marc del Programa Estatal de Investigación, Desarrollo e Innovación orientada a los Retos de la Sociedad, que lideren Ana María Margallo i Cristina Aliagas. El projecte, que estarà vigent al llarg del període 2020-2024, persegueix tres objectius generals: 1. identificar els tipus de respostes lectores que els alumnes desenvolupen a partir de models de lectura guiada que afavoreixen la recepció i l'expressió multimodal de les obres digitals; 2. posar en relleu les dificultats i els aprenentatges docents en el disseny, la implementació i l'avaluació de les propostes de lectura guiada sobre les obres digitals; 3. concretar les línies d'actuació que se'n deriven respecte a l'educació literària dels alumnes, la formació didàctica dels docents i l'orientació de la futura investigació al voltant de la lectura guiada de literatura infantil i juvenil digital. Per assolir aquests objectius, el projecte adopta una metodologia participativa-col·laborativa, que integra aquests objectius en una acció interrelacionada entre alumnat, docents i acció didàctica.

En l'àmbit de la producció editorial, cal ressaltar el projecte «Saberes conectados: redes de venta y circulación de impresos en España y Latinoamérica», finançat pel Programa Nacional de Promoción General del Conocimiento - Historia y Arte. Liderat per Pedro J. Rueda Ramírez i Mònica Baró Llambias, ambdós de la Universitat de Barcelona, i vigent al llarg del període 2018-2021, aquest projecte té per objectiu identificar i analitzar algunes de les xarxes, els agents i els circuits per als intercanvis d'impresos a Espanya.

Entre els grups de recerca reconeguts recentment per la Generalitat de Catalunya (SGR-Cat 2021) destaca Cultura, Biblioteques i Continguts Digitals (CBCD), liderat per Cristóbal Urbano Salido. Entre les línies de recerca té els nous models de gestió participativa i lideratge a les biblioteques, la capacitació i inserció laboral dels seus professionals, i l'anàlisi de les necessitats dels usuaris

Entre els grups de recerca reconeguts recentment per la Generalitat de Catalunya (SGR-Cat 2021) destaca Cultura, Biblioteques i Continguts Digitals (CBCD), liderat per Cristóbal Urbano Salido. Entre les línies de recerca té els nous models de gestió participativa i lideratge a les biblioteques, la capacitació i inserció laboral dels seus professionals, i l'anàlisi de les necessitats dels usuaris.

2.3 Treballs i tesis

Entre les incorporacions més rellevants en el web de Tesis Doctorals en Xarxa (TDX) que s'han produït al llarg del 2020 i 2021 cal destacar les següents:

- Forné González, Susanna (2020). «Canvis cognitius i cerebrals associats a una intervenció fonològica intensiva en alumnes amb dificultats lectores». Direcció: Anna López Sala i Josep M. Serra-Grabulosa. Programa de Doctorat en Psiquiatria de la Universitat Autònoma de Barcelona.

La tesi avalua els canvis cognitius i cerebrals associats a l'aplicació d'un programa intensiu d'entrenament fonològic informatitzat per millorar el rendiment lector en infants de primer cicle d'educació primària amb dificultats lectores. A partir d'una mostra de trenta-dos nens amb dificultats de lectura, els resultats suggereixen que la intervenció primerenca intensiva basada en l'entrenament fonològic és una estratègia eficaç per solucionar les dificultats de lectura, que s'hauria d'utilitzar a l'escola com a primer enfocament per afrontar-les.

- Solé Boladeras, Isaura (2020). «*Ex fumo dare lucem*. La configuració de la indústria gràfica a Barcelona durant la segona meitat del segle XIX (1845-1900)». Direcció: Mònica Baró Llambias i Pedro J. Rueda Ramírez. Departament de Biblioteconomia, Documentació i Comunicació Audiovisual de la Universitat de Barcelona.

La investigació analitza l'evolució del sector de les arts gràfiques a Barcelona durant la segona meitat del segle XIX, moment en què va passar de ser una manufactura a ser una indústria, i se centra en els protagonistes: els establiments d'impremta i de litografia. Es tracta d'una tesi basada fonamentalment en fonts de caràcter primari que estudia l'evolució del sector des de dos vessants: d'una banda, a nivell general com a sector, el desenvolupament i la configuració del qual analitza dins del panorama industrial de la ciutat de Barcelona, i, de l'altra, a escala individual, a partir de l'estudi individualitzat de les característiques principals de cadascuna de les cases impressores de Barcelona que s'han pogut identificar i documentar.

- Parisi-Moreno, Verónica (2021). «El museo escolar y la biblioteca escolar. Recursos para desarrollar la competencia informacional en educación infantil y educación primaria». Direcció: Nayra Llonch Molina i Moisés Selfa Sastre. Departament de Didàctiques Específiques de la Universitat de Lleida.
- Aquesta tesi se centra en el potencial de la lectura d'objectes a fi de garantir una adquisició sòlida de la competència informacional en l'alumnat d'educació infantil i primària. Amb aquest objectiu, la tesi tracta d'establir un vincle entre la competència informacional i les fonts d'informació materials. Com a resultat, es recupera el concepte de museu escolar com a recurs didàctic i s'estableixen les bases per a la incorporació d'un espai compartit entre la biblioteca escolar i el museu escolar.
- Sopena Buixens, Mireia (2021). «La Selecta, centre de l'edició i de la vida literària (1943-1962)». Direcció: Olívia Gassol Bellet. Programa de Doctorat en Llengua i Literatura Catalanes i Estudis Teatral de la Universitat Autònoma de Barcelona.

La tesi se centra en l'estudi de l'editorial La Selecta, fundada per Josep M. Cruzet, que, amb uns recursos raquítics i juntament amb distribuïdores a l'interior i a l'exili, va fer una aposta decidida per invertir en publicitat a la premsa, acompanyada de la impressió de díptics, fulls volants i targetes comercials, amb motiu de l'aparició de novetats, els aniversaris dels autors o les campanyes pròpies del sector. Més enllà de l'equip editorial (tècnics editorials, auxiliars i comercials), amb què va crear una marca editorial amb personalitat, s'estenien tres cercles concèntrics integrats per còmplices d'aquest pinyol: els professionals externs, els avaladors i els mecenes.

«Ex fumo dare lucem: la configuració de la indústria gràfica a Barcelona durant la segona meitat del segle XIX (1845-1900)» analitza l'evolució del sector de les arts gràfiques a Barcelona durant la segona meitat del segle XIX, moment en què va passar de ser una manufactura a ser una indústria

«Ex fumo dare lucem: la configuració de la indústria gràfica a Barcelona durant la segona meitat del segle XIX (1845-1900)» analitza l'evolució del sector de les arts gràfiques a

Barcelona durant la segona meitat del segle XIX, moment en què va passar de ser una manufactura a ser una indústria.

3 Difusió i divulgació

En els subapartats següents es recullen les activitats de difusió i divulgació més significatives produïdes durant els anys 2020 i 2021.

3.1 Congressos, seminaris i reunions científiques

Al llarg dels dos anys considerats en aquest treball (2020 i 2021), tot i que s'han seguit organitzant congressos, jornades, seminaris i reunions científiques al voltant de l'edició i els hàbits lectors a Catalunya, aquests actes s'han vist afectats per la pandèmia, i han migrat a un format digital o híbrid. A continuació, es fa un recull dels més rellevants o representatius de les dues temàtiques tractades en aquesta publicació.

Quant a l'edició de llibres, del 27 al 29 d'octubre de 2020 es va celebrar, en format digital, la trenta-vuitena Feria Internacional del Libro: Liber 2020. En aquesta edició, organitzada per la Fira de Barcelona, Liber va ampliar l'abast dels programes de compradors i prescriptors convidats, incloent-hi jornades professionals. La fira va posar un accent especial en la reactivació del negoci editorial i les exportacions del llibre en espanyol en un context especialment complex per al sector. D'altra banda, l'any 2020, l'ArtsLibris, la Fira Internacional del Llibre d'Artista i Edició Contemporània, es va celebrar en format virtual i el 2021, en la dotzena edició, per primer cop, en un recinte exterior, per tal de garantir la seguretat d'expositors i assistents. Pràcticament totes les institucions, els centres i les escoles d'art de Barcelona van ser-hi presents amb les seves publicacions. La fira també va tenir un 40 % d'expositors de fora de la ciutat i les publicacions d'editors i artistes llatinoamericans i de la resta d'Europa que no s'hi van poder desplaçar.

També en l'àmbit de les arts cal remarcar el FLIC, Festival de Literatura i Arts Infantil i Juvenil, destinat a tots els públics, que l'any 2020 va celebrar la desena edició. Entre les activitats del FLIC del 2020, sobresurt el programa per a professionals de la il·lustració i les arts literàries, dins del qual va tenir lloc la convocatòria del Mercat de l'Edició, un espai dedicat a creadors interessats a entrevistar-se amb editors i agents. L'any 2021 el Festival va arribar al Museu del Disseny, amb una novetat de format: dos grans «curtcircuits», on les famílies havien de fer front a diversos reptes i propostes d'art, joc i literatura. Cada «curtcircuit» era diferent i finalitzava amb un espectacle de petit format o una sessió de curtmetratges.

Amb caràcter també anual, la Fira del Llibre d'Ocasíó Antic i Modern, organitzada pel Gremi de Llibreters de Vell de Catalunya, va celebrar els anys 2020 i 2021, a mitjans del mes de

setembre, la seixanta-novena i la setantena edició, respectivament. La setantena edició va fer un reconeixement especial a l'escriptor Biel Mesquida, en tant que «figura clau» de la literatura LGBTI en llengua catalana.

La catorzena edició de Litterarum, celebrada l'any 2021, sota el nom «Litterarum, fira d'espectacles literaris i del llibre ebrenc», va combinar el format presencial i la retransmissió en directe dels actes. Amb aquesta proposta híbrida, fruit de l'èxit de «Litterarum digital 2020», la fira pretén apropar la literatura catalana tant a espectadors del territori com a qualsevol persona, sigui d'on sigui geogràficament, a més de refermar-se com a espai de referència dels espectacles literaris en llengua catalana per a professionals i programadors. En la catorzena edició, va continuar incloent com a activitats destacades la Fira del Llibre Ebrenc i Litterarum Petits.

En l'àmbit de la literatura per a infants i adolescents, el Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (ClijCAT) i l'Ajuntament de Mollerussa (Lleida), organitzadors del Saló del Llibre Infantil i Juvenil de Catalunya, el 2021 van decidir no recuperar aquest esdeveniment després de l'edició del 2020, cancel·lada per la pandèmia, i explorar noves fórmules per seguir treballant per la lectura i el llibre infantil i juvenil. També en l'àmbit del llibre per a infants i joves, cal posar en relleu el Món Llibre, Festival Literari per a Nens i Nenes, organitzat per l'Institut de Cultura de Barcelona, que el 2021 va arribar a la setzena edició, amb una versió adaptada als protocols sanitaris establerts. Amb activitats en diferents espais de la ciutat i amb la participació de mig centenar d'editorials, l'esdeveniment va presentar les noves publicacions amb formats diversos (contacontes, trobades amb autors i il·lustradors...).

D'altra banda, l'any 2021 l'Associació Lectura Fàcil (ALF) va organitzar la vuitena edició de la Jornada de Lectura Fàcil, amb el lema «continguts accessibles en moments de canvi». La trobada tenia com a objectiu ajudar els usuaris de la lectura fàcil en el nou entorn virtual encetat amb la pandèmia.

Liber 2020, en format digital, va ampliar l'abast dels programes de compradors i prescriptors convidats, incloent-hi jornades professionals. La fira va posar un accent especial en la reactivació del negoci editorial i les exportacions del llibre en espanyol en un context especialment complex per al sector

Liber 2020, en format digital, va ampliar l'abast dels programes de compradors i prescriptors convidats, incloent-hi jornades professionals. La fira va posar un accent

especial en la reactivació del negoci editorial i les exportacions del llibre en espanyol en un context especialment complex per al sector.

3.2 Exposicions

El Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu d'apropar als usuaris de les biblioteques públiques la personalitat i l'obra dels autors commemorats, conjuntament amb els comissaris de les commemoracions, dissenya i porta a terme exposicions. Entre les que han itinerat durant els anys 2020 i 2021 sobresurt «Margarita Xirgu, l'actriu i la dona», que presenta una de les personalitats més assenyalades en el món del teatre del segle xx, en totes les facetes d'actriu, directora i professora.

La Institució de les Lletres Catalanes (ILC) també promou exposicions literàries, com a instrument per a la difusió del fet literari i la lectura, els escriptors i les seves obres. A més de les exposicions pròpies, la ILC també participa en l'organització d'exposicions de temàtica literària que preparen altres entitats i hi dona suport. De les exposicions que ha organitzat la ILC al llarg dels anys 2020 i 2021 destaquen les següents:

- «A dins, a fora. Felícia Fuster (Barcelona, 1921 - París, 2012), poeta i pintora», amb la col·laboració del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya.
- «Joan Triadú a la ciutat dels llibres», centrada en la faceta d'escriptor, crític literari i prescriptor de Triadú.
- «Josep Carner. Dir molt en un mig dir seria mon afany», en la qual es repassen les etapes vitals i literàries de Carner.

3.3 Premis

Donada la diversitat i l'amplitud de les convocatòries literàries i accions adreçades a promoure els hàbits lectors, així com la creació literària, s'ha optat per fer un esment especial dels premis adreçats a infants i adolescents, en tant que col·lectius clau per a la formació d'hàbits lectors i la creació literària. Entre els diversos premis atorgats en el territori català els anys 2020 i 2021, cal ressaltar els següents:

- El **Premi Atrapallibres**, convocat pel Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (ClijCAT), s'adreça als infants de nou a dotze anys, amb el propòsit d'estimular-hi la lectura d'imaginació.
- El **Premi Protagonista Jove** de literatura, convocat també pel ClijCAT, està adreçat a adolescents de tretze a setze anys.
- El **Premi Bones Pràctiques de Lectura Fàcil**, convocat per l'Associació Lectura Fàcil, té l'objectiu de reconèixer entitats, escoles i biblioteques que, entre les seves

activitats, promoguin la lectura mitjançant els materials de lectura fàcil, i el 2020 va celebrar el desè aniversari.

- El **Premi Crítica Serra d'Or**, en la categoria de Literatura Infantil i Juvenil, és un guardó atorgat anualment per la revista Serra d'Or, editada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- El **Premi Ramon Muntaner** de literatura infantil en llengua catalana forma part dels Premis Literaris de Girona i és atorgat per la Fundació Prudenci Bertrana.
- El **Premi Pilarín Bayés** convoca cada curs nens i nenes de primària de tot Catalunya per crear contes sobre una temàtica al voltant dels valors. El premi, organitzat per l'Obra Social Sant Joan de Déu i l'editorial Mediterrània, l'any 2021 va arribar a la divuitena edició.
- El **Premi Edebé de Literatura Infantil i Juvenil**, concedit pel grup editorial especialitzat en continguts educatius, es convoca anualment des de l'any 1993, amb l'objectiu de promoure la creació d'obres per a nens i joves.
- El **Premi Joaquim Ruyra** de narrativa juvenil el convoquen La Galera i la Fundació Enciclopèdia Catalana.
- El **Premi El Vaixell de Vapor** de literatura infantil, atorgat per la Fundación Santa María (SM) i l'editorial Cruïlla, va dirigir a la creació de literatura per a nens i nenes que fomenti el gust per la lectura i que els transmeti, amb qualitat literària, uns valors humans, socials, culturals o religiosos que ajudin a construir un món digne, i ha tingut les edicions trenta-sisena i trenta-setena els anys 2020 i 2021.
- El **Premi Gran Angular** de literatura juvenil, atorgat per la Fundación SM i l'Editorial Cruïlla dirigint a la creació de literatura per a joves que fomenti el gust per la lectura i que els transmeti uns valors que ajudin a construir un món digne.
- El **Premi Aurora Díaz-Plaja** es concedeix al millor article d'anàlisi, estudi o recerca publicat en qualsevol llengua, en un mitjà de difusió general o especialitzat i tant en suport paper com digital, que tracti algun aspecte de la literatura infantil i juvenil catalana. Els anys 2020 i 2021 en van tenir lloc la dinovena i vintena edició, respectivament.

4 Publicacions

En els subapartats següents es recullen els treballs més significatius publicats a Catalunya sobre l'activitat editorial i els hàbits lectors a Catalunya durant els anys 2020 i 2021.

4.1 Edició

En l'àmbit de llibres per a infants i joves, cal destacar el treball de Cristina Aliagas i Cristina Correro, dues investigadores del grup GRETEL de la Universitat Autònoma de Barcelona,

que, en col·laboració amb un equip d'investigadores d'altres universitats, l'any 2020 van publicar l'informe nacional *Kids digital lives in Covid-19 times. Digital practices, safety and well-being of the 6-12 years old*. L'objectiu d'aquest estudi consisteix a explorar la presència a la xarxa dels nens i nenes durant el període de confinament. A Europa, la recerca ha estat coordinada per la Comissió Europea, el Joint Research Center i l'Institute for the Protection and Security of the Citizen. Des de l'any 2020, el treball de camp s'ha fet simultàniament en dinou països, a través de trenta-set institucions universitàries participants.

Un altre àmbit de recerca és el relatiu a les activitats d'edició, difusió i intercanvi internacional en el món del llibre i altres materials impresos, en què sobresurten els treballs de Lluís Agustí, Mònica Baró i Pedro J. Rueda; tots ells, de la Universitat de Barcelona. Cal esmentar també les publicacions de Rueda centrades en el món de la impressió a Andalusia i Barcelona, així com en el de les llibreries en diferents contextos històrics i geogràfics.

Pel que fa a l'estudi econòmic del sector editorial a Catalunya, cal posar en relleu el treball de Xavier Cubeles sobre el sector del llibre en *l'Informe de la comunicació a Catalunya 2019-2020*, de l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona. D'acord amb els dades disponibles, amb el confinament, conseqüència de la pandèmia de la covid-19, la pràctica de la lectura a l'Estat espanyol va créixer i va assolir màxims històrics. Tot i que les dades disponibles no permeten valorar encara amb profunditat els efectes de la crisi iniciada el març de 2020 sobre l'economia del sector, tot indica que les vendes en el mercat interior i exterior han sofert una forta davallada en els darrers anys.

Cal destacar el treball de Cristina Aliagas i Cristina Corro, que, en col·laboració amb un equip d'investigadores d'altres universitats, van publicar l'informe nacional *Kids digital lives in Covid-19 times. Digital practices, safety and well-being of the 6-12 years old*

Cal destacar el treball de Cristina Aliagas i Cristina Corro, que, en col·laboració amb un equip d'investigadores d'altres universitats, van publicar l'informe nacional *Kids digital lives in Covid-19 times. Digital practices, safety and well-being of the 6-12 years old*.

4.2 Hàbits lectors

En l'àmbit dels hàbits de lectura i la compra de llibres, cal esmentar especialment l'estudi elaborat per Conecta per encàrrec de l'Institut Català de les Empreses Culturals, en què es pot observar que el 72 % de la població de catorze anys o més llegia llibres l'any 2020, de manera que es manté la tendència a l'alça observada els darrers anys. Per al 33,8 % de la

població entrevistada el català era la llengua habitual de lectura. Amb dades recollides en plena pandèmia, l'entreteniment era el motiu principal per llegir llibres en el temps lliure (95 %), seguit a molta distància de la lectura per millorar el nivell cultural (3 %). L'estadística permet comprovar també que un 46 % de la població entrevistada és de no lectors o lectors ocasionals, mentre que la manca de temps és el motiu principal per no llegir (52,1 %), seguit per «no li agrada / interessa llegir» (33 %). Quant al suport, el 21,2 % de la població catalana llegia llibres en suport tant digital com imprès, almenys un cop al trimestre, i un 8,6 % en llegia únicament en format digital. Pel que fa a la compra de llibres, un 52,2 % dels entrevistats va declarar haver comprat algun llibre no de text el darrer any, amb una mitjana de 7,8 llibres. Amb referència als més petits, el 87,3 % dels infants catalans de deu a tretze anys va llegir llibres per oci en el temps lliure, percentatge que s'incrementa fins al 99 % entre les nenes.

El treball titulat «La lectura en Cataluña: análisis de los datos sobre prácticas lectoras y de las campañas de promoción de la lectura», de Maite Comalat Navarra i Mònica Baró Llambias, aprofundeix en els hàbits de la població: els qui llegeixen, què llegeixen i per què llegeixen, però també els qui no ho fan, i quines raons tenen per fer-ho en el context de Catalunya. L'estudi també analitza plans de lectura, normalment institucionals, que intenten reaccionar davant els pobres resultats que obtenen els joves catalans a les avaluacions internacionals, campanyes que pretenen millorar determinats indicadors de lectura i que busquen incrementar el temps de lectura o el nombre de llibres llegits per la ciutadania. Però també explora diverses accions que es focalitzen en un segment específic de lectors, que pretenen facilitar la millora de la comprensió lectora especialment entre els nens i joves procedents d'altres cultures o amb condicions socioeconòmiques desfavorables.

Cal destacar també el treball d'Agnès Santamarta i Lluís Agustí que, amb el títol «Clubes de lectura virtuales en España: participantes y funcionamiento», analitza els clubs de lectura virtuals en funcionament a Espanya el 2019. Les conclusions de l'estudi, sota la forma de bones pràctiques, estan adreçades a ajudar les institucions en el disseny i la reorientació dels clubs de lectura virtuals, així com donar resposta a la necessitat puntual o sostinguda, a partir de l'arribada de la covid-19, de transformar els clubs presencials en virtuals.

En l'àmbit de la lectura infantil cal ressaltar el treball titulat «Adolescentes y lectura: el binomio fantástico», de Joan Portell Rifà, en què es presenta el problema de la lectura durant l'adolescència

En l'àmbit de la lectura infantil cal ressaltar el treball titulat «Adolescentes y lectura: el binomio fantástico», de Joan Portell Rifà, en què es presenta el problema de la lectura

durant l'adolescència, el seu oblit i algunes propostes per sortir-ne, a partir de tres fronts d'atac: els espais lectors, les estratègies lectores i els mediadors. També centrat en la literatura infantil i juvenil, cal esmentar, així mateix, el treball de Mònica Baró sobre l'evolució i les tendències en la producció dels llibres informatius per a nens i joves a Espanya. L'article proposa una primera anàlisi de la producció dels darrers cinc anys a partir d'un corpus limitat de 386 títols, procedent de les seleccions anuals que fa el Servei de Biblioteques de Catalunya sobre llibres editats a Espanya, amb l'objectiu d'identificar i quantificar les característiques i evidenciar les tendències que es detecten en la publicació d'aquests llibres.

5 Tendències

Dels apartats anteriors es desprèn, com en anys anteriors, una tendència positiva en la producció de coneixement. D'una banda, la producció d'estadístiques i estudis elaborats o encarregats pel Departament de Cultura o pels agents més significatius del sector ha intentat copsar els efectes de la crisi generada per la pandèmia tant en els hàbits lectors de la població catalana com en l'economia del sector editorial. Tanmateix, caldrà esperar noves edicions d'aquest anuari per veure quins han estat realment aquests efectes. D'altra banda, grups i centres de recerca del territori català han seguit investigant sobre els hàbits lectors de la població catalana: en especial, dels col·lectius d'infants i joves, però també del sector editorial actual i d'altres èpoques.

6 Bibliografia

Agustí, Lluís (2020). «Aventures i desventures del patrimoni editorial» (= «Aventuras y desventuras del patrimonio editorial»). *El Món de Demà*, núm. 40. <<http://www.elmondedema.cat/es/aventuras-y-desventuras-del-patrimoni-editorial>>.

Agustí, Lluís (2021). «Bartomeu Costa-Amic: entre el compromiso, la aventura y la edición. Laberintos». *Revista de Estudios sobre los Exilios Culturales Españoles*, vol. 2021.

Agustí, Lluís; Rueda Ramírez, Pedro (2020). «La Colección Aquelarre: editar en México después del naufragio». *Caracol*, núm. 20, 512-543. <<http://www.revistas.usp.br/caracol/article/view/164086>>.

Agustí, Lluís; Baró, Mònica; Rueda Ramírez, Pedro (2021). *Redes del libro en España: agentes y circulación del impreso (siglos xvii-xx)*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza.

Aliaga-Marin, Cristina; Corroero, Cristina; Matsumoto, Mitsuko; Espallargas, Loreto; Vilaboa, Clara (2021). *Kids digital lives in Covid19 times – digital practices, safety and well-being of the 6-12 years old. A qualitative study - National report - SPAIN*. <https://ddd.uab.cat/pub/infpro/2021/240353/kiddigliv_covid19.pdf>.

Baró, Mònica (2020). «Conxita Zendrera, tota una vida dedicada als llibres infantils i juvenils». *Faristol*, núm. 92.

Baró, Mònica (2020). «Llibres de coneixements a l'escola... més que mail!». *BE21. Apunts per a la biblioteca escolar*. Barcelona: Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, 67-70. <http://www.xtec.gencat.cat/web/.content/projectes/biblioteca/biblioteca-escolar-en-el-segle-xxi/documents/14_baro.pdf>.

Baró, Mònica; Fargas, Guillem (2020). «Les biblioteques escolars a Catalunya. Evolució a partir de les dades (2010-2015)». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 69, 22-36.

Baró, Mònica; Rueda Ramírez, Pedro (2020). «La publicidad del libro: marco metodológico y teórico en el ámbito de la historia de la edición». Dins: Fernando Larraz, Josep Mengual, Mireia Sopena (eds.), *Pliegos alzados: la historia de la edición, a debate*. Gijón: Editorial Trea, 177-195.

Baró, Mònica (2021). «Libros informativos para niños y jóvenes en España: evolución y tendencias de la producción». *Pampaedia. Bolletino As.Pe.I. Educare è crescere insieme*, núm. 191, 36-48. <<http://www.ojs.pensamultimedia.it/index.php/aspei>>.

Baró, Mònica (2021). «Recorregut històric i evolució del llibre de no-ficció. Els llibres de coneixements. Mig segle de noves propostes». *Faristol*, 7-10. <<http://www.hdl.handle.net/2445/182946>>.

Comalat, Maite; Baró, Mònica (2020). «La lettura in Catalogna: analisi dei dati sulle pratiche di lettura e delle campagne di promozione della lettura». *AIB Studi*, vol. 60, núm. 2 (maggio/agosto 2020), 361-383. DOI: <<http://www.doi.org/10.2426/aibstudi-12217>>.

Conecta (2021). *Informe de resultats. Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2021*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Correro, Cristina (2020). «Breve morfología de los libros infantiles». Dins: Correia, M.; Novais, C. (2020). *Qual literatura? Diferentes perspectivas da produção literária para crianças e jovens na contemporaneidade*. Belo Horizonte: UFMG Editora.

Cubeles, Xavier (2021). «El llibre». Dins: Civil i Serra, M.; López, B. (eds.). *Informe de la comunicació a Catalunya 2019-2020*. Barcelona: Generalitat de Catalunya (col·lecció Lexikon Informes; 7), 169-183. ISSN 2014-2773. <http://www.ddd.uab.cat/pub/lilibres/2021/245270/infcomcat_a2021.pdf>.

D'EP Institut (2021). *Impacte econòmic de la COVID-19 en els sectors culturals. Informe de resultats de l'any 2020*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Consell Nacional de la Cultura i les Arts.

Federación de Gremios de Editores de España (2020 i 2021). *Comercio interior del libro en España 2020 i 2021*. Madrid: Federación de Gremios de Editores de España.

Forné González, Susanna (2020). «Canvis cognitius i cerebrals associats a una intervenció fonològica intensiva en alumnes amb dificultats lectores». Direcció: Anna López Sala i Josep M. Serra-Grabulosa. Programa de Doctorat en Psiquiatria de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (2020 i 2021). *Estadístiques culturals de Catalunya 2020 i 2021*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.

Moreno, Doris; Rueda Ramírez, Pedro (2021). «Propaganda protestante e imprentas en Barcelona: el colportor James Graydon y los impresos de Antonio Bergnes de las Casas (1835-1840)». *Información, Cultura y Sociedad*, núm. 44, 61-85.

Portell, Joan (2021). «Adolescentes y lectura: un binomio fantástico». *Claraboia*, núm. 16, 362-377, jul./dez. ISSN: 2357-9234. <<http://www.seer.uenp.edu.br/index.php/claraboia/article/view/1929/pdf>>.

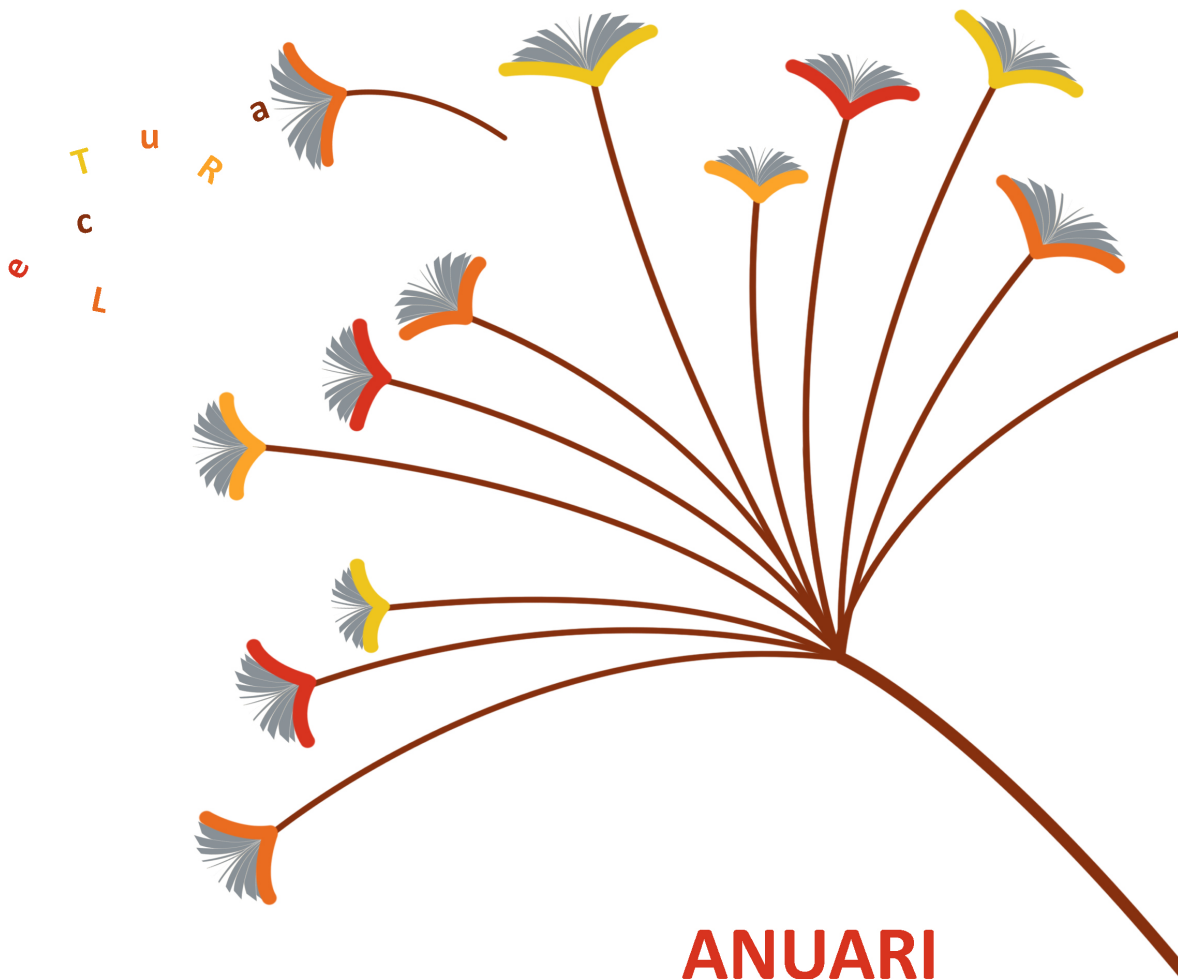
Rueda Ramírez, Pedro (2020). «Las primeras bibliotecas públicas de Andalucía: el mecenazgo del clero y la nobleza». *Andalucía en la Historia*, vol. 18, núm. 68, 88-93.

Rueda Ramírez, Pedro (2020). «Tratadicos devotos: impresos para las misiones franciscanas de Escornalbou en la Cataluña moderna». Dins: Alabrús, R. M.; Betrán, J. L.; Burgos, J.; Hernández, B.; Moreno, D.; Peña, M. (eds). *Pasados y presente. Estudios para el profesor Ricardo García Cárcel*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 869-890. <<http://www.ddd.uab.cat/record/230697?ln=es>>.

Rueda Ramírez, Pedro (2021). «Ediciones contrahechas en las imprentas andaluzas del Siglo de Oro». *Andalucía en la Historia*, vol. 70, 90-93.

Rueda Ramírez, Pedro; Moreno, Doris (2021). «Libros protestantes en la Andalucía del siglo xix». *Andalucía en la Historia*, vol. 71, 84-89.

Santamarta, Agnès; Agustí, Lluís (2021). «Clubes virtuales de lectura en España: participantes y funcionamiento». *Ocnos. Revista de estudios sobre lectura*, vol. 20, núm. 1, 108-121. DOI: <http://www.doi.org/10.18239/ocnos_2021.20.1.2458>.

ANUARI DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA 2022

Editors
Lluís Agustí
Maite Comalat